

A Lefebvre-féle szakadás

Az idei június 30. a 20. század első nemzetközi jelentőségű szakadásának első évfordulóját jelenti. Svájcban 1988. június 30-án Marcel Lefebvre négy papot szentelt püspökké, a pápa akarata ellenére. A Vatikán azonnal kijelentette, hogy ez a tett hat személy automatikus exkommunikációját okozta. Az érintettek: Lefebvre, a társszentelő Antonio de Castro Mayer brazil püspök (jelenleg 84 éves), és a négy új püspök.

Hogyan keletkezett az egyházban ez a szakadás? El lehetett volna kerülni, ha több szabadságot engednek a liturgia terén? És mik a következmények?

A történelmi tények

Semmi nem engedte előre sejtetni, hogy Marcel Lefebvre a pápák ellenfelévé válik. Észak-franciaországi katolikus családban született 1905. november 29-én: nyolcan voltak testvérek, közülük ketten papok lettek, hárman apácák. Marcel a Szentlélek-kongregációba lépett, amely Afrikában evangelizált. 1932-től 1962-ig Gabonban, majd Szenegálban élt. XII. Piusz pápa nevezte ki Dakar érsekének. Ekkor a fiatal, bennszülött afrikai papok dinamikus nevelőjeként tartották számon. Neveltjei közül az egyik, Hyacinthe Thiandoum lett az utóda Dakar érseki székében. 1962-t írunk: ekkor Lefebvre visszatér Franciaországba, ahol Tulle püspöke lesz, majd a Szentlélek-kongregáció általános rendfőnökévé választják. XXIII. János kinevezi az egybehívandó II. Vatikáni zsinatot előkészítő munkacsoport, illetve bizottság tagjává.

Lefebvre lelkesedett a feladatért, és remélte, hogy a zsinat tanbeli kérdésekben fog dönteni. Amikor a zsinat kezdetén a zsinati atyák szinte elvesztek az előkészített tervezetekben, s rögtönözni kezdtek, nyugtalanság fogta el. Azt javasolta, hogy mindegyik zsinati bizottság két tervezetet készítsen ugyanarról a témáról: egy dogmatikai jellegű változatot a teológusok számára, és egy lelkipásztorit a többieknek. A zsinat elnökei elvetették ezt a javaslatot. Lefebvre attól félt, hogy a zsinat tanbeli célkitűzésének nem tud majd megfelelni.

Mégis felszólalt a zsinaton, hogy a pápai tekintélyt támogassa a püspöki kollegialitás és a nemzeti püspöki karok befolyásával szemben.

A zsinat irányváltoztatása őt is zavarba ejtette. A vallásszabadságról szóló *Dignitatis humanae personae* kezdetű nyilatkozatot nem volt hajlandó aláírni. Ebben a doktrinális relativizmus és a morális laxizmus forrását vélte fölfedezni. Számára úgy tűnt, hogy a kérdéses nyilatkozat a katolikus hitet a többi vallás közé sorolható, egyszerű választási lehetőségként tünteti föl. Ebben az esetben pedig a hit terjesztése érdekében végzett missziós tevékenységnek nem lenne semmi értelme. Egyébként Lefebvre-hez hasonlóan hetven zsinati atya tagadta meg ennek a nyilatkozatnak az elfogadását, ugyanakkor 2200 zsinati atya mellette szavazott. Ezt az irányt követve Lefebvre nem volt hajlandó megszavazni az ökumenizmusról szóló nyilatkozatot sem. A zsinatról csalódottan, keserű szájjal távozott.

A Szentlélek-kongregáció tagjai 1968-ban javaslatot tettek a rend megreformálására, meghozzá olyan irányban, amellyel Lefebvre nem értett egyet. Ezért inkább lemondott általános rendfőnöki tisztéről. Ekkor újabb feladatot vállalt magára: meg akarta szervezni a

hagyomány védelmét, mert szerinte a zsinat következményei ezt komolyan fenyegették; ezért 1969-ben Svájcban megszervezte a Szent X. Piusz Papi Testvérületet. A Testvérület kezdetben otthont tartott fõnn szeminaristák számára, majd hamarosan független szemináriummal vált, s helye Ecône, Valais Suisse lett.

Itt, Ecône-ban az oktatás ugyanazt adta, amit maga Lefebvre kapott a szemináriumban 1925 táján. A zsinati szövegeket is tanulmányozták, de fõlõttébb kritikus szemszõgbõl. XXIII. János és VI. Pál pápa munkássága IX. és Szent X. Piusz pápa munkásságával párhuzamba állítva olyan színben tûnt fel, mintha súlyos törést jelentene. A liturgiát az 1969-es reform elõtti állapotban õrizték, a „Szent V. Piusz-féle liturgia” néven.

A megyéspüspök, aki joghatóságot gyakorol Ecône fölött, hamarosan visszavonta a Testvérület kánoni engedélyét, amelyet elõdje adott nekik. Lefebvre többször járt Rómában, hogy ott bíborosok és teológusok elõtt adjon számot tevékenységérõl; végül azonban mindig arra az álláspontra jutott, hogy hûségbõl kötelessége az engedetlenség.

A világ különbözõ országaiban a zsinat félreértelmezésének következményei, a „progresszista” papok sajátos értelmezései, a liturgia területén az 1969-es reform zászlaja alatt elkövetett szabálytalanságok nem kevés hívõt szomorítottak el, s ezek bizony gyermekeik hitoktatása miatt is joggal nyugtalankodhattak. A zsinat elõtti állapot védelmezõi vezetõt kerestek és Lefebvre volt az egyháziak között az egyetlen püspök, aki ezzel az áramlattal tartott. Így lett a nemzetközi hagyományõrzõ áramlat vezetője anélkül, hogy ezt valóban akarta volna. Utazásokat tett Németországban, Franciaországban, az Egyesült Államokban. Többet végzett pusztá predikálásnál: a helyi püspök által megbérmált gyermekeket újrabérmálta, mintha kétségbe vonná a szentség érvényességét, azért, mert azt olyan püspök szolgáltatta ki, aki elfogadja a zsinatot. Emiatt majdnem minden püspökkel nyílt ellentétbe került.

1976. júniusa fordulópontot jelentett: ugyanis az Ecône-ban tanuló szeminaristák közül huszonhat érkezett el a diakonátus, illetve a pappá szentelés küszöbére. Több közvetítõ próbálta Lefebvre-t meggyõzni, hogy mondjon le ezekrõl a pápa és a helyi püspökök engedélye nélkül tervezett szentelésekrõl. A közvetítõk között volt Thiandoum dakari érsek is, aki nem sokkal korábban kapta meg a bíborosi kalapot. A katolicizmus szimbóluma volt ez: egy afrikai kérte az európai, hogy maradjon hûséges Rómához. Lefebvre neki sem tett ígéretet, és 1976. június 29-én fõlszentelte a jelölteket. A Vatikán mindannyiukat „suspensus a divinis”-szel sújtotta.

Ezenközben Lefebvre neve ismertté vált. Az északfrancia Lille-ben hétezer hívõ elõtt mondott misét. Beszéde során kifejtette, hogy a zsinat, illetve a zsinat során egyesek az egyházat és a „forradalmat” akarták összebékíteni, és azt hangoztatta, hogy kételkedik az 1969-es rítusú mise érvényességében. A keresztény társadalmi rend példajaként Argentínát emlegette, amely akkor éppen katonai diktatúra alatt állt. Lefebvre nem járt Argentínában, és az argentin helyzet megítélésével kapcsolatban a környezetében tartózkodó tanácsadóknak hitt.

VI. Pál pápa 1976. szeptember 11-én magánkihallgatáson fogadta Lefebvre-t. Dialógusuk inkább kettõs monológ volt. Mindketten úgy vélték, hogy a másiknak kell változtatnia álláspontján. VI. Pál azt kérte Lefebvre-tõl, hogy adja írásba, aláveti magát a pápának. Lefebvre erre azt felelte, hogy a pápának „csak néhány szót kellene szólnia a püspökökhöz, kérve õket, hogy viseltessenek békével a hagyományõrzõ katolikusokkal szemben, és ezzel minden befejezõdne”.

De nem ért véget semmi, mert Lefebvre a sajtóban így nyilatkozott: „Amennyiben a pápa eltávolodik az örök hittõl, õ lesz az, aki elõidézzi a szakadást, és nem mi. Én mindent megtettem, amit tudtam.” Elmondta, hogy Kelet-Európa püspökei azért jöhettek el a zsinatra, mert XXIII. János pápa ígéretet tett a moszkvai pátriárkának (Tisserand és Nikodim közvetítésével), hogy a zsinat nyilvánosan nem ítéli el a kommunizmust.

(Lefebvre ilyen jellegű elítélésért több mint négyszáz aláírást gyűjtött össze a zsinaton, de a kérelem nem került nyilvánosságra.) Lefebvre küldött ugyan VI. Pálnak egy rövid és homályos fogalmazású levelet, de abban nyoma sem volt annak az alávetettségnek, amit a pápa kért tőle.

A csalódott VI. Pál viszont igen hosszú és világos tartalmú levelet írt Lefebvre-nek. Ebben az érseket kétszínűséggel vádolta. A pápa hangsúlyozta, hogy nem a zsinat a felelős az egyház válságos helyzetéért. Úgy vélte, hogy az érsek és a Vatikán között a probléma gyökere „teológiai jellegű”. Majd elsorolta azokat a feltételeket, amelyek szükségesek a „suspensus a divinis” megszüntetéséhez, nélkülözhetetlenek az érsek és az általa szentelt papok egyházi jogi helyzetének rendezéséhez.

A feltételek szigorúak: Lefebvre „nyilvánítsa ki írásban, hogy elfogadja az összes zsinati dokumentumot, az új Ordo Missae-t, visszavonja a pápát bíráló kijelentéseit, és ami a legfontosabb, az általa alapított szemináriumokat és lelkigyakorlatos házakat a pápára bízva”. A levél pontosít: „nem vagyunk hajlandók visszatérni a Szent X. Piusz Papi Testvérület jogi megszüntetése révén támadt nehézségekre”.

Ez az utolsó pont az érseket a pápa ellen hangolta. Mit remélhet a Vatikánnal folytatandó tárgyalásoktól, amikor a pápa a priori figyelmezteti, hogy az általa megszervezett papnevelésnek véget vetnek? VI. Pál ebben hajthatatlannak mutatkozott, és ez az érseket elkészerítette. Azzal válaszolt, hogy megjelentette polémikus hangvételű írását: *Vádolom a zsinatot* címmel. Ebben azt a nézetét hangoztatta, hogy a „zsinatot nem a Szentlélek vezette”.

Lefebvre-t figyelmeztette a környezete, hogy fiatalabb, mint VI. Pál. Nem is tárgyalt többet ezzel a pápával. De VI. Pál, aki újra hangsúlyozta, hogy „a probléma gyökere teológiai jellegű” (és ezt Lefebvre is elfogadta), tolmács-közvetítőnek rendelte ki a Hittani Kongregáció franciául jól beszélő prefektusát, Franjo Šeper bíborost.

1977. február 27-én Párizsban kilencszáz hívő, Lefebvre tábora, elfoglalta a Saint Nicolas du Chardonnet-templomot és az érsekség által odahelyezett papokat eltávolította. A templommal kapcsolatos tárgyalások ettől kezdve rendre meghiúsultak. Ez a templom Párizsban jelenleg is a régi rend szerint celebrálja a misét, nem véve tudomást VI. Pál Ordójáról.

Šeper bíboros írásban folytatta a rábízott feladatot és kánoni pert kezdeményezett, amit egyébként maga Lefebvre is kért. 1978. február 26-án kelt válaszában az érsek azt írta, hogy a zsinat vallásszabadságról szóló nyilatkozata éppúgy elfogadhatónak ítéli a tévedést, mint az igazságot; valamint azt, hogy a VI. Pál-féle Ordo Missae liturgikus rítusa protestáns szellemű. Hozzátette, hogy az egyházat szolgálja, amikor leleplezi a tévedéseket, amelyek a zsinatra is beszüremkedtek.

VI. Pál pápa 1978. augusztus 6-án bekövetkezett halála Lefebvre-ben fölkelte a reményt, hogy újabb és megértőbb tolmácsokra talál. I. János Pál 33 napos pápasága után II. János Pált október 16-án választották meg a pápai trónra és október 22-én iktatták be. Az új pápa már november 18-án magánkihallgatáson fogadta Lefebvre-t. II. János Pál ezután azt nyilatkozta, hogy az érsek „olyan ember, aki szenved”. Csak annyit kért tőle, hogy nyilvánosan fogadja el a zsinati újításokat. A tanácskozás előfeltételeként a pápa többé nem ragaszkodott ahhoz, hogy a Szent X. Piusz Papi Testvérületet és a szemináriumokat feloszlassák. Így a tárgyalás, legalábbis elméletben, könnyebbé vált.

A teológiai probléma világosabbá tétele miatt II. János Pál csak annyit kért az érsektől, hogy folytassa megbeszéléseit Šeper bíborossal, ezt ő meg is tette. Végre létrejött a kedvező légkör, ám 1979. június 29-én Lefebvre ismét 21 papot szentelt föl a szükséges engedély nélkül.

Šeper bíboros azt kérte tőle, hogy írjon egy „világos, sajnálkozó megnyilvánulást” és fogadja el a zsinatot, mint a hagyomány részét. Lefebvre válaszolt ugyan erre, de

elégtelenül. A tárgyalások megszakadtak: először a II. János Pál ellen 1981. május 13-án elkövetett merénylet, majd Šeper bíboros betegsége miatt. A Hittani Kongregáció prefektusa 1981. december 30-án meghalt. Šeper utóda Joseph Ratzinger bíboros lett.

A megegyezés reménye 1983 áprilisában ismét távolabb került. Lefebvre Franz Schmidberger személyében utódról gondoskodott, aki a Testvérület általános főnöke lett.

A Vatikán 1984 októberében engedményeket tett a mise rítusával kapcsolatban. A püspökök több feltétel mellett, de engedélyezhetik az 1962-ben érvényes rítust. Ennek egyik feltétele az, hogy a papok és a hívek elfogadják a VI. Pál-féle Ordo Missae törvényességét és tanbeli helyességét. Ezt Schmidberger atya ugyan elfogadhatatlannak ítélte, mégis „a változás első lépésének” tekintette. Lefebvre pedig azt kérte, hogy jelöltek terjeszthessen a pápa elé, és nevezzenek ki a Szent X. Piusz Testvérület számára két vagy három püspököt.

Több esemény azonban álláspontjának megszilárdítására készítette az érseket. II. János Pál 1986-ban látogatást tett a római zsinagógában, majd ezek után imnapot szervezett Assisiben, amelyen a világ tizenkét legnagyobb vallásának képviselőivel együtt vett részt. Lefebvre ebben a „hamis istenek” előtti tiszteletadást látta. Úgy vélte, hogy a pápa — ezzel a tetteivel legalábbis — eltávolodott a katolikus hittől.

A pápát nyugtalanította a Testvérület két vagy három püspök kinevezésére vonatkozó kérése. Félő volt, hogy ha megtagadja a kérést, a püspökszentelés a pápa engedélye nélkül történik meg. Ratzinger bíboros ezért meggyorsította a tárgyalást. Az 1987. július 28-án kelt levelében elvben elfogadta, hogy sor kerüljön püspökök kinevezésére a Szent X. Piusz Papi Testvérületből, azzal a feltétellel, hogy rendezik előbb kapcsolataikat a Szentszékkal. Felajánlotta, hogy küld egy bíborost, aki végiglátogat több, Lefebvre-től függő közösséget, hogy azokat jobban megismerje, és a pápa értesüléseit teljesebbé tegye.

A bíboros-vizitátor, akit a pápa a Lefebvre által javasolt három személy közül választott ki, a kanadai Douard Gagnon lett. Gagnon luxemburgi származású titkárával, Camille Perllel együtt több úgynevezett „integrista” közösséget látogatott meg 1987 végén. 1988. január 5-én jelentést terjesztettek a pápa elé, amelyben elmondták, hogy a béke hírnökeiként fogadták őket, és az „integrista” közösségekben az életerő és a szigorúság sajátos keverékét találták.

Elérkezett tehát a végső tárgyalás ideje. Ratzinger bíboros, Lefebvre és tanácsadói 1988. május 3-án és 4-én vitatták meg a kötetendő egyezséget egy római apácakolostorban. Lefebvre ezt a következő napon aláírta. Ebben kijelentette, hogy engedelmeskedik a pápának, és elismeri a VI. Pál-féle mise érvényességét. A Szent X. Piusz Papi Testvérület, mint apostoli életre irányuló társaság, hivatalos elismerésben részesült. A pápa a Testvérület számára püspököt nevez ki, akit Lefebvre javasol. A kinevezés időpontjában nem állapodtak meg.

Május 5-én este a pápa és Ratzinger bíboros megkönnyebbülten lélegeztek föl. Lefebvre azonban nem osztozott ebben az érzésben. Az aláírt egyezmény ellentétben állt egy másik, titkos tervvel. A testvérület négy papjával 1987 augusztusában írásban közölte, hogy készüljenek püspökké szentelésükre. A négy pap az amerikai Richard Williamson, a francia Bernard Tissier de Mallerais, az argentin Alfonso de Galarreta és a svájci Bernard Fellay volt. Két papot választott az amerikai kontinens számára, arra az esetre, ha a kommunizmus hatalmába kerítené egész Európát.

Lefebvre 1987 augusztusa és 1988 májusa között kettős irányban politizált. Valamelyik álláspontját fel kellett adnia. Ezt a habozást fejezi ki az a belső olvasásra szánt levél, amelyet a Testvérülethez intézett. Ebben a pápával létrejövő megegyezés előnyeit és hátrányait latolgatja. Figyelmeztet a veszélyre, amely a „modernista körökkel” való érintkezésből fakad, és hozzáteszi: „Világos, hogy négy püspök jobban megerősít bennünket, mint egy.”

Környezete tanácsára újabb föltételhez köti a Ratzingerrel kötendő megegyezést: a leendő püspök személyét mielőbb jelöljék ki, hogy augusztus 15-én föl lehessen őt szentelni. Ez gyakorlatilag lehetetlennek tűnt. Már a pápa elé terjesztete Williamson, Tissier de Mallerais és de Galarreta nevét, de a pápa ezeket elutasította. A püspök kiválasztásában nem lehet rögtönözni, különösen nem akkor, ha a tét ilyen nagy. Lefebvre azt remélte, hogy Ratzinger bíboros nem tudja elfogadni az augusztus 15-i időpontot. Ebben azonban tévedett, mert a bíboros elfogadta ezt is. Ekkor Lefebvre visszautasította a megegyezést, mondván: „Nincs többé bizalmam!”

Síri bíboros lépett közbe, hogy a skizmatikus szentelést megakadályozza; Jean Guilton francia filozófus pedig látogatást tett Lefebvre-nél Ecône-ban; a pápa „Krisztus sebeire” kérte a püspököt, hiába. Ekkor Gantin bíboros latin nyelvű monitumot adott ki, figyelmeztetve az érseket, hogy a négy pap és ő, saját magukat „latae sententiae” exkommunikálják ezzel a lépéssel. Tehát a figyelmeztetés is megtörtént.

Eredménytelenül. Lefebvre 1988. június 29-én tizenhat papot, június 30-án négy püspököt szentelt föl. Kijelentette, hogy nem akarja „árván hagyni szeminaristáit” és a „hagyomány” életben tartásáért küzd. A kiközösítés magától állt be. Néhány nappal később Williamson Észak-Amerikába, de Galarreta Dél-Amerikába távozott.

Párizsban Lustiger bíboros figyelmeztetést tett közzé: „Fennáll annak a veszélye, hogy a hívek egy része Lefebvre-t követi, már csupán a liturgiával kapcsolatos nézeti miatt is, amik azonban nagyon különböznek az érsek igazi indítékaitól. Ezért emlékezni kell az 1984-es engedményre, és több pap megbízatást kap a folytandó dialógusra. Az ökumenizmussal való összehasonlítás pontatlan. Az ökumenizmuson a szakadás örököseivel munkálkodunk és nem a szakadás létrehozóival. Mgr. Lefebvre nem szakadás örököse, hanem szakadás támasztója.”

Az „integristákat” ez a szakadás megosztotta. A többség tagadja a szakadást, a skizmát, hogy ne kelljen tábort választania. A hívek és a papok mintegy egyharmada csatlakozott Rómához. Ez történt Barroux nyolcvan bencés szerzetesével Franciaországban. Dom Gérard Calvet perjel 1989 májusában Rómától apáti kinevezést kapott a visszatérés után. Ez a helyzet a Ferrieri Szent Vince Testvérületnél is, amely Franciaországban a dominikánus irányzathoz tartozik. Bajorországban a kétynyelvű, francia—német Szent Péter Testvérületet Joseph Bisig atya, volt ecône-i pap 1988 júliusában alapította. Ezek a közösségek Róma felügyelete mellett veszik föl a kapcsolatot a helyi püspökkel. A Vatikán részéről Augustin Mayer bíboros és Camille Perl a felelős.

Fölöttébb törekeny kapcsolatokról van itt szó, mert elsősorban kétféle szenvedés közeledésével állunk szemben. A belső küzdelmekről, döntésekről a statisztikák nem számolnak be. Mindazonáltal az Ecône-ban szentelt papok 35%-a egy éven belül csatlakozott Rómához.

Közben újabb szakadás körvonalai is kirajzolódnak. Az Egyesült Államokban Williamson számos papot szentelt Lefebvre véleményének figyelembevételével nélkül. Az idős érsek Tissier de Mallerais-t küldte hozzá azzal a kéréssel, hogy maradjon hű az ő irányvonalához. Előre látható, hogy Lefebvre halála újabb megosztásokat támaszt majd hívei körében. Nem biztos, hogy helytálló Lefebvre azon megállapítása, miszerint „négy püspök jobban megerősít bennünket, mint egy”.

Végeredményben a zsinat körüli, a vallásszabadsággal kapcsolatos értetlenségek azoknál vezettek szakadáshoz, akik katolikusabbak akartak lenni a pápánál. Jelenleg öt szemináriummal, ezer istentiszteleti hellyel rendelkeznek az egész világon. Tizennyolcezer tagot számlálnak negyven országban, főként Franciaországban, a Német Szövetségi Köztársaságban, Svájcban, Argentínában és Gabonban.

Megjegyzések: 1. A 20. század végéig összesen huszonegy ökumenikus zsinatra került sor. Newman bíboros megállapítása, miszerint „egy évszázad kell egy zsinat asszimilálásához” igaznak tűnik. — 2. Lefebvre azért talált hívekre, mert a liturgikus reform bevezetése 1969-ben meglehetősen hirtelen történt. A mise rítusa, az énekek, a templombelső szinte minden átmenet nélkül megváltozott. A változás motívumait nem magyarázták meg kellően, helyette azt nyilatkoztatták ki: „Ez a zsinat!” A régi rítus, mi több, a latin nyelv egyszerűben „töltött gyümölcscsé” vált. Lefebvre-t sokan nem doktrinális okok, hanem érzelmi kötődések miatt követték. — 3. VI. Pál és Lefebvre egy ponton megegyeztek: a vita közöttük nem a liturgiáról, hanem a tanításról folyt. Ha az 1984-es engedmény hamarabb kijön, Lefebvre híveinek számát jelentős mértékben lehetett volna csökkenteni. Az engedmény azonban nem változtatta volna meg a vita igazi alapját, egyháztani jellegét. — 4. Tévédés az 1969-es reform előtti, az 1962-es rítust az „örök misének” vagy Szent V. Piusz miséjének nevezni. Szent V. Piusz (1570) és XXIII. János (1962) között a pápák ezt a rítust kilencszer módosították. — 5. Lefebvre gondolkodásának első ellentmondása, hogy a múlt pápáit (vagy egy elképzelt pápaságot) védelmez, miközben korunk pápáit támadja. — 6. Lefebvre gondolkodásának másik ellentmondása, hogy azt állítja, a II. Vatikáni zsinat pasztorális és nem doktrinális zsinat volt, ugyanakkor azt feltételezi, hogy ez a zsinat a hitet veszélybe sodorta. A zsinatot túlértékeli azok is, akik saját elképzeléseik megvalósítására akarják kihasználni, és azok is, akik a zsinatról azt állítják, hogy a francia forradalom eszméit akarja becsempészni az egyházba. — 7. A Lefebvre-mozgalmat a különböző vallási irányzatok mögött meghúzódó ideológiai harc is magyarázza. Karl Rahner teológiai befolyására Lefebvre azt feltételezte, hogy a zsinattal a struktúrák is veszélybe kerültek, s egyre nagyobb lehetőség teremtődött a regionális eretnokségek létrehozására. Ettől való félelmében végül is maga okozta a szakadást. — 8. Lehet-e igaza valakinek 2330 püspökkel és három pápával szemben? Lefebvre Szent Athanáz példájára hivatkozott, aki a püspökökkel szemben az ortodoxiát védelmezte. Szent Athanáz azonban valójában a Nikaiai zsinatot, annak határozatait védelmezte. — 9. Lefebvre-t nem eltérő véleménye miatt közöcsítették ki, hanem mert véleményének kinyilvánítására rossz eszközt választott, hiszen a püspökszentelés, a pápa beleegyezése nélkül, az apostoli successio személyes kisajátítását jelenti: kisajátítja az apostolok által megkezdett püspöki genealógiát, azaz szakít a hagyománnyal. — 10. Lefebvre elveszítette a reményt. Elfogadhatatlannak tartotta, hogy nézeteit ne haladéktalanul vizsgálják meg, és fogadják el, azaz saját igazság részét akarta másokra erőltetni, holott az egyház misztériuma sokkal nagyobb, mint az, amit bármelyikünk is befogad belőle. A kegyelem valósága sokkal erősebb, mint érzelmeink.

Imádkozzunk testvérünkért, Marcel Lefebvre-ért, valamint követőitért, kellő alázattal!

Török József fordítása

JEAN GUITTON

VI. Pál — titok

(Részlet)

1976. szeptember 8. Az itt következő beszélgetés jobb megértéséhez érdemes összefoglalni a Figaróban 1976. augusztus 27-én megjelent írásomat.

Egy hónapja kapom a leveleket, és látogatóim kérdezik: mit gondolok Ecône drámájáról? Jean d'Ormesson pedig baráti makacssággal sürget, hogy írjak erről a Figaro hasábjain. Sokáig inkább a hallgatást választottam. A vallásfilozófus szemében a legsúlyosabb problémák közé tartozik, amit ez az ügy felvet: fél évszázada szünet nélkül ezen gondolkodom. Ahogy egy római barátom írta, számomra „jog és kötelesség”, hogy ítéletemet őszintén kimondjam. Ez a római barát pedig nem más, mint a Szentatya. Homályosan bár, de mindenki érzi, hogy a latin nyelvű mise és az ecône-i szeminárium kapcsán a tét nagy, és a zsinat jövőjét befolyásolhatja.